

FAGRE NYE DNA-VERDEN

Af Kim Wiesener, journalist, London

Kim Wiesener,
født 1961.
Journalist og
freelance-
korrespondent
for Politiken
i Storbri-
tannien.

Storbritannien er verdens førende land i brugen af DNA til at opklare forbrydelser. Såvel politiet som manden, der »opfandt« det genetiske fingeraftryk, slår til lyd for at udvide det nationale DNA-register til at omfatte hele befolkningen – men der lyder også advarende røster.

I marts 2001 blev John Wood taget på fersk gerning under et butikstyveri i den midt-engelske by Derby. Han var ved at stjæle købmandsvarer til en værdi af godt 100 kr. Ikke umiddelbart en hårrejsende lovovertrædelse, men en rutinemæssig DNA-test skulle snart vise, at den 59-årige Wood havde helt anderledes alvorlige forbrydelser på samvittigheden.

I den britiske nationale DNA-database fandt man et genetisk fingeraftryk, der matchede den uheldige butikstyvs – det stammede fra et uopklaret seksuelt overfald i 1988 på to piger, der dengang var henholdsvis ni og elleve år gamle. John Wood havde en aften tiltvunget sig adgang til deres hus, mens de var alene hjemme, og truet med at skære halsen over på dem med en skarp kniv, hvis ikke de føjede ham. Han voldtog først den 11-årige pige og overfaldt derefter hendes lillesøster. I juni 2001 blev Wood idømt 15 års fængsel.

Var noget tilsvarende sket i Danmark, ville forbindelsen mellem butikstyven og seksualforbryderen muligvis aldrig være kommet for dagens lys – i hvert fald ikke ved brug af genetiske fingeraftryk. For som lovgivningen har været indtil nu, må politiet kun tage DNA-prøver fra personer, der er sigtet for visse særlig alvorlige forbrydelser – såsom mord og voldtægt. En ny lov, der udvider det såkaldte DNA-profilregister til også at omfatte mere almindelige former for kriminalitet som tyveri og indbrud, er imidlertid på trapper-

ne – og det er ikke mindst med briterne som eksempel, at justitsminister Lene Espersen har fremsat lovforslaget.

DNA I KRIMINALSAGER

Storbritannien er det absolutte foregangsland i brugen af DNA-profiler til at opklare forbrydelser. Det var på et universitetslaboratorium i Leicester, at en ung genforsker, Alec Jeffreys, i september 1984 nærmest ved en tilfældighed »opfandt« det genetiske fingeraftryk. Han var ved at gennemføre et eksperiment, hvis mål var at opklare, hvorvidt DNA kunne bruges til at spore arvelige sygdomme, da han opdagede, dels at hvert menneske, bortset fra enæggede tvillinger, har sin egen unikke DNA-kode, dels at man gennem en DNA-test kan opklare, hvorvidt folk er i familie med hinanden.

Få måneder senere blev DNA for første gang brugt i en sag om familiesammenføring for at bevise, at en ghanesisk dreng med 99,997 procents sikkerhed var søn af et ægtepar, der var udvandret til Storbritannien. Snart blev det almindelig praksis at teste udlændinge, der søgte indrejsetilladelse til landet, fordi deres forældre var britiske statsborgere, men som havde svært ved at få tilladelsen af skeptiske bureaukrater. I 95 procent af tilfældene viste det sig, at deres historier var sande.

Det var imidlertid Narborough-mordene, der var alvor bragte brugen af DNA-profiler i offentlighedens søgelys. To skolepiger, Lynda Mann og Dawn Ashworth, fra den lille by Narborough var blevet voldtaget og myrdet med tre års mellemrum. En ung mand fra egnen, Richard Buckland, havde allerede tilstået mordet på Dawn Ashworth, og politiet bad Alex Jeffreys om at finde beviser for, at manden også havde myrdet Lynda Mann. Så han tog sædprøver fra de to lig og en blodprøve fra den mistænkte og nåede frem til >

Foto: Joachim Landsgaard/POLIFOTO

et overraskende resultat, der var tæt på at underminere hans egen tro på DNA-testen som det nye mirakelmiddel.

Det viste sig ganske rigtigt, at de to piger var blevet voldtaget af den samme mand, men at det ikke kunne være Richard Buckland. Politiet var klar til at lægge Jeffreys' nye teknik på hylden, og han kom selv i tvivl, fortalte han for nylig i et interview med søndagsavisen *The Observer*: »Åh, for fanden, tænkte jeg, de må have ret – der er et eller andet, der ikke duer. Manden havde jo tilstået«. Andre bakkede imidlertid Jeffreys op, og det endte med, at Buckland blev frikendt på trods af sin tilståelse. Derefter krævede politiet, at flere tusinde mænd fra egnen afleverede deres blodprøver, og da en af dem forsøgte at snyde, blev han opdaget og tilstod mordene. Colin Pitchfork fik en livsvarig fængselsdom, og fra da af blev brugen af genetiske fingeraftryk stadig mere almindelig i britiske og amerikanske kriminalsager. Med tiden fulgte andre lande efter.

DNA kan også bruges til at identificere de jordiske rester af mennesker, hvis identitet ellers ikke har kunnet fastslås. Professor Jeffreys og hans kolleger fra Leicester blev i begyndelsen af 1990'erne anmodet om at hjælpe med at opklare gåden om en mand, der druknede i Brasilien i 1979, og som mistænkte for at være den nazistiske krigsforbryder, dr. Josef Mengele. Ved hjælp af blodprøver fra hans søn lykkedes det dem at fastslå, at liget ganske rigtigt var

Mengele, som havde formået at leve uanstastet i Sydamerika i over 30 år indtil sin død.

MARKANT FLERE INDBRUD OPKLARES

I 1995 oprettede briterne så verdens første DNA-register. Med op mod 2,5 millioner DNA-profiler fra enkeltpersoner og 232.000 profiler fra gerningssteder har det også udviklet sig til verdens største og omfatter omkring fire pct. af befolkningen. Takket være profilregisteret lykkedes det hver måned i gennemsnit at identificere mistænkte i 15 mordsager og 45 voldtægter og andre seksualforbrydelser. DNA er blevet et af myndighedernes vigtigste redskaber i kampen mod kriminaliteten.

Det er som regel de mere dramatiske tilfælde, der finder vej til de britiske avispalter og tv-nyheder, f.eks. sagen om spanieren Francisco Arce Montes, der i 1996 brød ind på et vandrerhjem i Bretagne og voldtog og myrdede den 13-årige britiske skolepige, Caroline Dickinson. Fem år senere blev han anholdt i USA og udleveret til Frankrig på basis af DNA-bevismateriale, og i juni i år blev Montes idømt 30 års fængsel. Netop denne mordsag medvirkede i høj grad til at overbevise de franske myndigheder, som var langt bagud i forhold til briterne på området, om nødvendigheden af at oprette et DNA-register.

Men DNA kan naturligvis også bruges til at opklare mere »banale« lovovertrædelser. I Storbritannien leverer DNA-re- >

Det er ikke mindst med briterne som eksempel, at justitsminister Lene Espersen har fremsat lovforslaget.

DNA er blevet et af myndighedernes vigtigste redskaber i kampen mod kriminaliteten.

Hvad angår indbrudstyverier, er nytten af registeret særlig markant – opklaringsprocenten stiger fra 14 til 48 procent, når der er DNA at gå frem efter.

Alec Jeffreys slår til lyd for, at registeret kommer til at omfatte hele den britiske befolkning. Til gengæld skal kontrollen med databasen være meget streng.

gisteret på månedsbasis bevismateriale til at opklare ca. 2500 indbrud, biltyverier og narko-relaterede forbrydelser. DNA-effekten er tydelig – den gennemsnitlige opklaringsprocent for alle kriminalsager er 24, men findes der DNA på gerningsstedet, stiger den til 37. Og hvad angår indbrudstyverier, er nytten af registeret særlig markant – opklaringsprocenten stiger fra 14 til 48 procent, når der er DNA at gå frem efter.

OPHAVSMANDEN SELV BEKYMRET

Med en sådan succesrate er det ikke underligt, at myndighederne er ivrige efter at udvide databasen yderligere. Men der lyder også advarende røster, der mener, at man allerede er gået for langt, fordi DNA-registeret indeholder prøver fra folk, der har været mistænkt, men aldrig dømt, for at have begået en forbrydelse.

Blandt kritikerne er såmænd Alec Jeffreys selv, der ikke altid virker udeelt begejstret for konsekvenserne af den revolutionerende metode, han udviklede for 20 år siden. Således har professoren, der fortsat er tilknyttet Leicester University, ved flere lejligheder advaret om faren ved at inkludere uskyldige i databasen, fordi man risikerer at få en overvægt af etniske minoriteter.

»Det er helt klart meget diskriminerende. Hvis man bevæger sig rundt i visse områder af det sydlige London, er de mistænkte fortrinsvis sorte. Og i Birmingham vil der være mange mistænkte asiater,« konstaterer Jeffreys i The Observer.

Hans måde at løse det problem på er ikke færre DNA-prøver i databasen. Tværtimod slår Alec Jeffreys til lyd for, at registeret kommer til at omfatte hele den britiske befolkning. Til gengæld skal kontrollen med databasen være meget streng, og den skal indeholde en begrænset mængde oplysninger om hver borgers DNA-profil

– f.eks. ønsker Jeffreys at udelukke oplysninger om race, udseende og sundhed.

Et sådant register vil ifølge tilhængere af ideen være mere retfærdigt end det nuværende. De uskyldige vil ikke have noget at frygte, og de, der måtte blive fejlagtigt beskyldt for en forbrydelse, kan blive renset. Samtidig vil et internationalt samarbejde mellem forskellige landes myndigheder kunne være et effektivt middel mod terrorisme og kriminalitet på tværs af landegrænserne.

Omvendt frygter modstanderne, at et register med hele befolkningen kan blive misbrugt, f.eks. hvis oplysningerne havner hos forsikringsselskaber eller arbejdsgivere. De gør også opmærksom på, at brugen af DNA ganske vist er en uhyre effektiv metode, men ikke 100 procent ufejlbarlig.

Det måtte Raymond Easton sande, da han for nogle år siden blev sigtet for at have begået et indbrud i Bolton over 300 kilometer fra sin hjemby, Swindon. Easton led af Parkinsons syge og kunne knap nok selv klæde sig af og på. Alligevel blev han arresteret på basis af en DNA-prøve, han havde afleveret tre år forinden, da han havde fået en advarsel af politiet i forbindelse med husspektakler. Der måtte en mere avanceret DNA-test til for at få ham renset.

Den slags fejltagelser er uhyre sjældne, men selvfølgelig er DNA-metoden ikke perfekt. Som Bob Bramley, leder af det retsmedicinske center, Forensic Science Service, der bestyrer den britiske DNA-database, udtrykker det til The Observer, er det heller ikke meningen, at den fuldt ud skal erstatte traditionel efterforskning:

»Det sker, at der kan være en mislykket match. Men vi siger altid til politiet, at man har brug for noget andet end DNA: gode, gammeldags indicier. En DNA-test er et meget kraftfuldt redskab, men den er ikke hele historien.«